

Estudi comparatiu de l'atenuació: castellà - català, converses prototípiques - converses perifèriques

Comparative study on mitigation: Spanish-Catalan, prototype conversations-peripheral conversations

Àngela Magraner Mifsud

Universitat Catòlica de València

anmamif@mail.ucv.es

Data de recepció: 24/03/2018

Data d'acceptació: 02/07/2018

Resum

En aquest treball s'ha dut a terme una anàlisi comparativa de l'atenuació pragmàtica entre un corpus de converses col·loquials en espanyol i un altre en català. L'objectiu d'aquest estudi és l'observació del contrast d'ús d'aquesta estratègia pragmàtica, d'una banda, entre el castellà i el català, i, de l'altra, entre converses col·loquials prototípiques i converses col·loquials perifèriques. És per això que s'han elegit dues converses prototípiques i dues de perifèriques del corpus Val.Es.Co (Briz *et al.*, 2002), i per al català s'ha recopilat un corpus propi (gravat i transcrit) en el qual s'han seleccionat els mateixos paràmetres situacionals que en les converses del corpus Val.Es.Co. La metodologia seguida per a l'anàlisi de l'atenuació és la proposada per Albelda *et al.* (2014), en la qual es tenen en compte les variables situacionals, sociolingüístiques i enunciatives, així com una llista de possibles procediments candidats a expressar les formes d'atenuació.

Paraules clau: atenuació; conversa col·loquial; estratègia lingüística; prototípic-perifèric; català-castellà.

Abstract

In this work, a comparative study on pragmatic mitigation has been conducted in a corpus of colloquial conversations in Spanish and another one in Catalan. The objective of this study is to examine the usage contrast of this pragmatic strategy between Spanish and Catalan on the one hand and, on the other hand, amongst prototypical colloquial conversations and peripheral colloquial conversations. That is why two prototype conversations and two peripherals of the corpus Val.Es.Co (Briz *et al.*, 2002) have been selected, and for the Catalan language, its own corpus has been compiled (recorded and transcribed), in which the same situational parameters have been selected as in the conversations in the corpus Val.Es.Co. The methodology followed so as to analyse mitigation is the one proposed by Albelda *et al.* (2014), in which situational, sociolinguistic and uttered variables are regarded, as well as a list of possible procedures appointed to express ways of mitigation.

Keywords: mitigation; colloquial conversation; language strategy; prototypical – peripheral; Catalan – Spanish.

Magraner Mifsud, Àngela (2020). "Estudi comparatiu de l'atenuació: castellà - català, converses prototípiques - converses perifèriques". *Revista Estudis Filològics i de Traducció (EFIT) 1*: 75-116. Doi: 10.7203/efit.1.16734

Taula de continguts

1. Introducció

2. Marc teòric

3. Metodologia

3.1. Definició operativa d'atenuació

3.2. Paràmetres d'anàlisi

3.3. Corpus d'anàlisi

4. Resultats de l'anàlisi

4.1. Resultats generals

4.2. Resultats de l'atenuació en la comparativa castellà – català

4.3. Resultats de l'atenuació en la comparativa converses col·loquials prototípiques – converses col·loquials perifèriques

5. Conclusions

Bibliografia

1. Introducció

En el present treball s'ha dut a terme un estudi comparatiu de l'atenuació pragmàtica motivat per dues hipòtesis inicials. L'objectiu ha estat l'observació del contrast d'ús d'aquesta estratègia pragmàtica, per una banda, entre el català i el castellà, i, per l'altra, entre converses col·loquials prototípiques i converses col·loquials perifèriques. És per això que s'han elegit dues converses prototípiques i dues de perifèriques del corpus Val.Es.Co. (Briz *et al.*, 2002), i s'ha recopilat un corpus propi per al català en el qual s'han seleccionat els mateixos paràmetres situacionals que en les converses seleccionades del corpus Val.Es.Co.

En primer lloc, s'ha realitzat un estudi comparatiu entre les dues llengües citades, tenint en compte la hipòtesi que els castellanoparlants atenuen més que els catalanoparlants, d'acord amb les nostres intuïcions. D'altra banda, els catalanoparlants són més directes al parlar i creiem que fan un ús menor de l'atenuació, l'objecte d'estudi d'aquest treball. Seguint les dades de l'enquesta sociolingüística de la GVA sobre el coneixement i l'ús del valencià al 2015, podem afirmar que en la Comunitat Valenciana es parlen de forma regular ambdues llengües; tanmateix, a la capital, a la ciutat de València, hi ha una situació de diglòssia bastant accentuada a favor del castellà. En canvi, això no és així a les zones rurals i als pobles, on parlen en la majoria de casos, únicament el català.

En segon lloc, es parteix de la hipòtesi, presa de Briz (2004), que a una major distància, es dona una major freqüència d'atenuants, mentre que a més proximitat social, hi ha un menor ús de l'atenuació. Així doncs, per tal de comprovar-ho, es comparen converses col·loquials prototípiques, en las quals en principi hi ha un menor grau de distància sociofuncional entre els parlants, i converses perifèriques, en les quals s'espera una major distància. Les converses perifèriques, a diferència de les prototípiques, presenten entre els seus trets sociosituacionals una finalitat transaccional, una desigualtat funcional i/o social, una relació vivencial de no proximitat i un marc físic no quotidià per als parlants (Briz, 1998)¹. Aquestes últimes ofereixen, en principi,

---

1 No obstant això, és suficient amb la presència d'un o de diversos trets perquè la conversa pugui caracteritzar-se com a col·loquial (Hidalgo, 1997: 14) i davant l'absència d'un dels trets col·loquialitzadors, es plantege

i per tant, un registre més formal, per la qual cosa s'espera un major nombre de mecanismes atenuants.

És per això que aquest estudi resulta innovador, atès que es compara la llengua castellana amb la catalana, i per tal com s'analitzen les diferències existents entre converses col·loquials prototípiques i perifèriques d'ambdues llengües. A més, en aquest treball s'estudia per primera vegada el mecanisme pragmàtic de l'atenuació en un corpus de converses col·loquials en català, llengua en la qual pràcticament no s'han fet estudis d'aquesta estratègia. En definitiva, s'ha intentat oferir una descripció i una discussió de les estratègies lingüístiques d'atenuació, que s'ha completat amb un estudi d'interpretació dels resultats.

2. Marc teòric

L'objecte d'estudi d'aquest treball és l'atenuació pragmàtica, concepte que tractarem de definir i de comprendre recorrent a diversos autors. L'atenuació o mitigació és un dels pols de la modulació discursiva, l'altre pol de la qual és la intensificació. L'atenuació és una estratègia de modulació de la interacció verbal i es realitza fonamentalment mitjançant l'ús d'atenuants. Segons Haverkate: «podríamos definir el atenuante como una partícula, palabra o expresión que sirve para modificar el significado de un predicado de forma que se indique que ese significado sólo se aplica parcialmente al objeto descrito» (Haverkate, 1994: 209).

Altres autors que han explorat més a fons el tema de l'atenuació, han sigut Meyer-Herman (1988), Fraser (1980), o Caffi (1999). Actualment s'ha demostrat que, com diu Caffi (1999: 883), «mitigation works in a multilayered and multi-dimensional way, simultaneously affecting a plurality of linguistic levels and interactional dimensions». Aquesta autora entén que existeixen tres paràmetres interaccionals, ja que l'atenuació s'entén com un predicat de tres

---

el procés de col·loquialització. És possible que en una situació contextual trobem algun factor que aïlladament no seria propi d'un registre col·loquial, però que es compensa amb un altre tret situacional de caràcter informal. Per exemple, el cas d'un taxista i un metge ingressats en la mateixa habitació d'un hospital: el marc quotidià i la relació vivencial de proximitat compensarien el factor de desigualtat funcional (Briz, 1995: 31). Cal observar, en aquest sentit, el predomini del factor funcional (situacional) sobre els altres factors, com la jerarquia social dels interlocutors o el grau d'instrucció (Briz i Grupo Val.Es.Co., 2002: 27).

arguments: algú atenua alguna cosa per mitjà d'algun mecanisme. Un dels objectes involucrats és un objecte lingüístic (el mecanisme lingüístic pel qual es mitiga), mentre que l'altre és un component abstracte de l'enunciat², és a dir, un tret del conglomerat de trets semanticopragnmàtics de l'enunciat. Caffi proposa reunir les diverses funcions de l'atenuació al voltant de dues dimensions principals, que també difereixen en la convencionalitat: (1) la dimensió de l'eficiència interaccional, que satisfà necessitats essencialment instrumentals, ja que la mitigació ajuda a assolir metes interaccionals; (2) la dimensió de construcció d'identitat, que satisfà necessitats essencialment relacionals, ja que la mitigació és funcional al maneig de les distàncies emocionals entre interlocutors. A més, avança una classificació dels mecanismes atenuants basada en els tres components de l'enunciat sobre els quals la mitigació pot operar: la proposició, la il·locució i la font de l'emissió. Tot extenent la metàfora de Lakoff (1973), els anomena *bushes*, *hedges* i *shields* respectivament.

Més recentment, autors como Briz i Albelda han donat una definició operativa de l'atenuació: «La atenuación es una categoría pragmática en tanto mecanismo estratégico y táctico (por tanto, intencional), que tiene que ver con la efectividad y la eficacia del discurso, con el logro de los fines en la interacción, además de tratarse de una función solo determinable contextualmente» (Briz i Albelda, 2013: 292). És una estratègia, ja que s'atenua per aconseguir l'acord o l'acceptació de l'altre, i un mecanisme retòric per a convèncer, assolir un benefici, persuadir i, alhora, per a cuidar les relacions interpersonals i socials o evitar que aquestes es deterioreni o patisquen algun tipus de dany. És important la puntualització que realitzen aquests autors (Briz i Albelda, 2013: 293):

La atenuación es un mecanismo estratégico de distanciamiento lingüístico del mensaje y, a la vez, de acercamiento social: lingüísticamente, atenuación significa distancia; socialmente, atenuación significa acercamiento. El yo mitiga o debilita la fuerza ilocutiva, de tal manera que logra así distanciarse de su mensaje para acercarse (social y afectivamente) o no alejarse demasiado del otro o de terceros, buscando la consideración y aprecio de los interlocutores o afectados, velando e incrementando las relaciones interpersonales, intentando que dichas relaciones no se deterioreni o disminuyan, evitando o minorando tensiones y conflictos

---

2   Amb l'expressió *mecanismos abstractes* es refereix a la precisió de la referència, al compromís amb la veritat de la proposició, a la intensitat de la força il·locutiva, etc.

interaccionales. Ciertamente, uno es atenuadamente cortés para acercarse o no alejarse demasiado del otro y así lograr el objetivo, llegar con éxito a la meta, una meta local (obtener algo en un momento dado) o global (lograr el acuerdo o minimizar el desacuerdo).

D'altra banda, per a l'estudi de l'atenuació en una interacció concreta, la millor premissa de la qual es pot partir és la que considera els atenuants, com s'assenyala en Briz (1995: 163) com «estrategias, movimientos tácticos para ganar en el juego conversacional, minimizadores del decir o de lo dicho, a la vez que, dialógicamente, del desacuerdo, ya sea en el plano local, es decir en algunas de las intervenciones, intercambios, ya sea en el plano global de la conversación». Per tant, la dicotomia bàsica amb què es pot operar és l'oposició entre els procediments d'atenuació del que s'ha dit o del *dictum* (atenuació intraproposicional o de l'enunciat) i l'atenuació del *modus* o del dir (atenuació extraproposicional o de l'enunciació) (Briz, 2005: 79).

Una vegada definit el concepte d'atenuació, en detindrem en els altres dos termes claus d'aquest treball: les converses col·loquials prototípiques i les perifèriques. Açò està estretament relacionat amb la variació pragmàtica (Briz, 2010), per la qual entenem els canvis que, en virtut de la situació, poden sofrir en la interacció els registres o estils de comunicació, així com els modes de realització d'aquests, que són els gèneres discursius, i, per tant, tota l'activitat estratègica (Briz i Albelda, 2013: 293). Entenem per situació, segons la proposta Val.Es.Co. (Briz, 1995: 25; Briz i grupo Val.Es.Co., 2002; Briz, 2010), un feix de trets vinculats:

- a) A la major o menor relació d'igualtat social o funcional entre els interlocutors que participen en la interacció (estrats socials i rols),
- b) A la major o menor relació vivencial de proximitat (sabers compartits, acostament interpersonal) entre els interlocutors,
- c) Al marc o espai interaccional més o menys quotidià,
- d) A la major o menor quotidianitat temàtica de l'event comunicatiu i
- e) A la finalitat més o menys interpersonal.
- f) Així mateix, a una major o menor presència d'aquests trets s'associen, respectivament,
- g) Un grau major o menor de planificació sobre la marxa i
- h) Un to més o menys informal.

En altres paraules, segons la proposta Val. Es.Co., cal distingir entre situacions de major o menor col·loquialitat i situacions de major o menor formalitat, cosa que té conseqüències sobre tot el mapa diafàsic. En la Imatge 1 s'expliquen de forma detallada tots aquests trets situacionals que converteixen una conversa col·loquial en prototípica o en perifèrica:

ESCALAS DE LA VARIACIÓN SITUACIONAL

←----->

<i>EJE DE LA COLOQUIALIDAD</i> CONSTELACIÓN COMUNICATIVA COLOQUIAL + INMEDIATEZ COMUNICATIVA		<i>EJE DE LA FORMALIDAD</i> CONSTELACIÓN COMUNICATIVA FORMAL - INMEDIATEZ COMUNICATIVA	
+ COLOQUIAL PROTOTÍPICO	- COLOQUIAL PERIFÉRICO	- FORMAL PERIFÉRICO	+ FORMAL PROTOTÍPICO
RASGOS COLOQUIALIZADORES		RASGOS DE FORMALIDAD	
+relación de igualdad	-/+	-/+	-relación de igualdad
+relación vivencial	-/+	-/+	-relación vivencial
+marco interacción cotidiano	-/+	-/+	-marco interacción cotidiano
+cotidianidad temática	-/+	-/+	-cotidianidad temática
DE RESULTAS: RASGOS PROPIOS DEL REGISTRO COLOQUIAL		DE RESULTAS: RASGOS PROPIOS DEL REGISTRO FORMAL	
+planificación sobre la marcha	-/+	-/+	-planificación sobre la marcha
+fin interpersonal	-/+	-/+	-fin interpersonal
+tono informal	-/+	-/+	-tono informal

Imatge 1. Escalas de la variació situacional. Extret de Briz i Albelda (2013: 294).

D'aquesta forma veiem com els trets situacionals i els registres que aquests afavoreixen entren en correlació amb una sèrie de fets lingüístics que faciliten o no l'ús del mecanisme pragmàtic de l'atenuació.

3. Metodologia

3.1. Definició operativa d'atenuació

Una vegada ja definit i detallat el concepte d'atenuació, explicarem el mecanisme i/o els criteris que ens han permès detectar durant l'anàlisi del corpus que una determinada ocurrència és o no atenuant. Així doncs, tot seguint Briz (1998) i Briz i Albelda (2013) es proposen, a continuació, una sèrie de factors que poden contribuir al reconeixement d'una forma atenuada.

El primer que cal tenir en compte són els trets situacionals en els quals s'esdevé l'intercanvi comunicatiu. En primer lloc, és important saber en quin espai es realitza o es dona la conversa, és a dir, el marc físic en què aquesta es produeix. Si es tracta d'un àmbit familiar o quotidià, hi haurà menys possibilitats que els parlants atenuen que si hi ha una finalitat transaccional en la conversa. No és el mateix que s'estiga parlant en un espai familiar i conegut que en un espai on es té l'objectiu d'aconseguir alguna cosa, és a dir, en el qual s'hi està amb una finalitat transaccional. Per posar un exemple, en una conversa familiar que es produeix a la taula durant el dinar hi haurà, en principi, menys atenuació que en un despatx on es fa una reunió d'empresaris.

En segon lloc, és rellevant la relació de poder, és a dir, la jerarquia entre els interlocutors. Quan hi ha una igualtat funcional i/o social entre els parlants, és més probable que els mecanismes d'atenuació que s'utilitzen siguin més aviat escassos. Per altra part, si la relació entre els interlocutors és de desigualtat, ja siga funcional o social, el més segur és que l'atenuació siga major. No és el mateix mantenir una conversa amb els teus amics que amb el teu professor o el teu superior.

Molt relacionat amb l'aspecte anterior, hi ha un altre factor que cal tenir en compte i que resulta clau a l'hora de saber si una conversa estarà més o menys atenuada: el grau de proximitat i el coneixement comú compartit entre els interlocutors. A una major relació vivencial de proximitat, una menor atenuació; aquest seria el cas de les converses entre persones que es coneixen: amics, parents, col·legues i inclús coneguts. Pel contrari, quan no hi haja una relació vivencial de proximitat entre els parlants, els mecanismes d'atenuació tendiran a ser més nombrosos, pel desconeixement entre les persones que s'estan comunicant.

Finalment, resulta transcendental l'origen geogràfic i cultural del parlant, ja que hi ha països que tenen una cultura de distanciament, i uns altres que tenen cultures d'acostament (Briz, 2004). Seguint a Briz i Albelda (2013: 248), s'entén per cultura d'acostament aquella en la que, a través dels seus patrons culturals, «se observa una tendencia a mostrar cercanía social, a acortar los espacios interpersonales, a interferir directamente en la esfera privada de los demás, a establecer puentes de relación y confianza entre los interlocutores». En canvi, una cultura

d'allunyament seria aquella que es caracteritza pel contrari, «por respetar el ámbito y el espacio personal de los demás, por mantener la deferencia y precaución en las relaciones sociales» (Briz i Albelda, 2013: 248).

El español de muchas zonas de América, de acuerdo con los datos facilitados por algunos estudios empíricos, es, en general, más atenuado que el español europeo. Así, por ejemplo, el español europeo es más tolerante en el uso y frecuencia del imperativo sin atenuar que muchas variantes del español de América (Briz i Albelda, 2013: 248).

Segons açò, podríem dir que Espanya, per exemple, tindria una cultura d'acostament, i Mèxic, una cultura d'allunyament, tot i compartir tots dos la mateixa llengua. I això ja es fa molt més notori en el cas de països com el Regne Unit o Alemanya, països on la cultura és clarament més de distanciament que la nostra. D'aquesta manera, en països amb cultures d'acostament, l'atenuació serà menor, ja que tenen una forma de parlar i de comunicar-se molt més propera i familiar, i en països amb cultures d'allunyament l'atenuació serà major, ja que guarden molt més les formes a l'hora de comunicar-se.

Així doncs, els trets que caracteritzarien la formalitat, és a dir, una situació formal, serien el marc físic transaccional, la desigualtat funcional i/o social, la relació vivencial de no proximitat i el fet de tenir una cultura de distanciament. Com apunta Albelda, es pot derivar el següent principi: «a más rasgos formales, más posibilidades de que se emplee la atenuación» (Albelda, 2010: 10).

Aquestes serien les característiques que ens ajudarien a determinar, en general, si una conversa té més o menys possibilitats que s'hi practique l'atenuació. Però si ens endinsem un poc més en el tema de la qüestió, hi ha algunes propietats lingüístiques que poden orientar-nos a reconèixer que una forma o una ocurrència pugui fer funcions atenuants. D'acord amb Briz (1998) i Albelda i Cestero (2011), aquests serien els mecanismes generals d'atenuació més importants i més freqüents:

a) Minimitzar o disminuir la quantitat o qualitat del que s'ha dit: per mitjà de sufixos (especialment diminutius), quantificadors i modificadors (minimitzadors, aproximatiu, difusors significatiu o

modificació mitjançant l'ús d'una paraula o expressió entre cometes), termes o estructures més suaus que el contingut significatiu (lítotes, eufemismes lèxics o metàfores i paraules estrangeres o onomatopeies).

b) Rebaixar l'assertió expressant-la en forma de dubte o d'incertesa: mitjançant verbs i/o adverbis modals de creença o pensament, dubte o probabilitat i per mitjà de verbs, adverbis o estructures verbals que expressen incertesa, incompetència o fins i tot fingiment de la ignorància.

c) Desfocalitzar els elements de l'enunciació personal o temporal: recorrent a la impersonalització del subjecte sintàctic o semàntic d'un acte de parla (pronoms personals o modificacions de la persona verbal, estructures lexicalitzades de despersonalització de l'origen díctic de l'enunciat, apel·lar a una entitat, institució o a una altra veu externa com a font del que s'ha dit, o fer ús d'un verb del dir amb valor impersonal, tot introduint o no l'estil directe), a la impersonalització mitjançant l'apel·lació a causes externes com l'origen del que s'assevera o se sol·licita, a la impersonalització mitjançant l'evidencialitat³, a la simulació de l'estil directe en l'expressió de la pròpia opinió, o a la modificació temporal del verb (especialment l'ús del condicional, de l'imperfet o del futur en lloc del present).

d) Acotar o restringir el que s'ha dit (la petició, l'assertió, l'opinió, etc.): utilitzant mecanismes que acoten l'opinió expressada a la pròpia persona o a un determinat espai, àmbit o territori, o restringint l'acte de parla mitjançant construccions sintàctiques condicionals, concessives o temporals.

e) Justificar: mitjançant justificacions i excuses del que s'ha dit o del dir, mitjançant l'ús d'una comparació com a forma de justificar-se o per mitjà de marcadors discursius que presenten una conseqüència lògica.

---

3 Albelda (2016: 240), parteix de una visió funcional per tal de definir el concepte d'evidencialitat, el qual entén com un «dominio semántico que expresa la fuente de información de lo dicho sirviéndose de diversos mecanismos lingüísticos (tiempos verbales, marcadores discursivos, formas léxicas verbales, prosodia, etc.). El modo de acceder a la información en la expresión de la evidencialidad se puede realizar de forma directa (visual, auditiva, etc.) o indirecta (inferencial o reportada)».

f) Corregir o reparar: amb l'ús de marcadors del discurs atenuants correctors, d'elements paralingüístics com el riure i de la petició de disculpes.

g) Realitzar concessions.

h) Implicar el tu en allò que és dit pel parlant: utilitzant fórmules fàtiques de petició de consentiment al tu o de presentació d'alternatives o mitjançant l'el·lipsi de la conclusió amb estructures sintàcticament inacabades.

i) Formular actes directius de forma indirecta: recorrent a preguntes i assercions en lloc d'exhortacions, negant el supòsit del que es vol demanar o preguntar, incloent en la petició el possible rebuig de l'interlocutor o expressant la improbabilitat que se li concedesca el que sol·licita.

Per tant, aquests serien els criteris seguits en el procés de reconeixement d'una forma atenuant, els quals, podrien constituir una definició operativa de l'atenuació. Amb tot això, s'han assenyalat algunes proves que «pretenden servir al analista únicamente como indicios formales que aumentan las posibilidades de identificar las potenciales formas atenuantes como verdadera atenuación. No obstante, no son pruebas categóricas, será el contexto el que se encargue de matizarlas» (Albelda, 2010: 15), com es veurà en el següent apartat quan es presenten els trets sociosituacionals tinguts en compte per la bibliografia.

3.2. Paràmetres d'anàlisi

El principal paràmetre d'anàlisi que s'ha utilitzat en aquest treball és la *Propuesta de ficha para el análisis pragmático de la atenuación en Ameresco*, inclosa al projecte de ES.VAR. ATENUACIÓN (www.esvaratenuacion.es). Es tracta d'una de les propostes més recents pel que respecta a l'estudi de l'activitat mitigadora. Per aconseguir-ho, aquest projecte panhispànic ha dissenyat una fitxa d'anàlisi (Albelda *et al.*, 2014) que ha servit de base als investigadors adscrits al citat projecte, en la qual es tenen en compte les variables situacionals, sociolingüístiques i

enunciatives, així com una llista de possibles procediments candidats a expressar les formes d'atenuació.

Com indica Villalba Ibáñez, «el concepto de atenuación del que se parte ofrece una visión pragmática del fenómeno. Se entiende que la actividad atenuadora se manifiesta mediante la minimización de la fuerza ilocutiva y la desfocalización de los participantes en la enunciación» (2015: 2). L'atenuació es converteix així en un «mecanismo táctico (por tanto, intencional), que tiene que ver con la efectividad y la eficacia del discurso, con el logro de los fines en la interacción, además de tratarse de una función solo determinable contextualmente» (Briz i Albelda, 2013: 292). Aquesta definició entronca amb les definicions proposades per investigadors com Caffi (1999), Fraser (1980, 1990), Meyer-Hermann (1988), Haverkate (1994) i Briz (1995, 1998, 2005 i 2007).

Precisament, la importància dels paràmetres situacionals així com el reconeixement del valor retòric de l'atenuació és el que fa tan interessant l'aplicació d'aquest marc teòric i metodològic. Si bé en el desenvolupament de la fitxa s'exploren diversos paràmetres per a l'anàlisi (vegeu Albelda *et al.*, 2014: 5), per a aquest treball s'han seleccionat els següents:

A) Funció de l'atenuació

1. Funció general de l'atenuant en el discurs

B) Procediment lingüístic (o no lingüístic) emprat

2. Tàctiques lingüístiques d'atenuació (procediments)

3. Nombre de procediments d'atenuació emprats per acte

Així, en el present treball hem detectat la funció de l'atenuació i hem determinat els procediments lingüístics o no lingüístics emprats en cada cas. D'acord amb els autors citats (Albelda *et al.*, 2014: 8-11), les funcions generals que pot fer l'atenuant en el discurs són quatre:

0) Vetlar per si mateix, tot evitant o reduint el compromís del parlant amb el que ha dit, sense que hi haja enmig un interès directament de la imatge. (Autoprotegir-se 1).

- 1) Vetlar por si mateix autoprotegint-se pel que s'ha dit o pel que s'ha fet (salvaguada del jo, *curarse en salud*), amb un interès de guanyar o no perdre imatge. (Autoprotegir-se 2).
- 2) Prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o un possible obstacle en la consecució d'una meta. (Salvaguada *jo-tu*).
- 3) Reparar una amenaça a la imatge de l'altre o una intromissió en el territori de l'altre. (Salvaguada *jo-tu*).

No obstant això, alguns autors discuteixen l'existència de la funció 0 de l'atenuació (Albelda, 2016, entre d'altres), és a dir, l' *autoprotección sin imagen*. Segons aquesta perspectiva es considera que en el moment que s'atenua sempre es pretén protegir alguna imatge, ja siga la de l'interlocutor o interlocutors o la del mateix parlant. En l'anàlisi dels resultats, on sí que n'hem trobat algun cas, discutirem amb més detall aquesta postura.

Per altra banda, hem dut a cap una anàlisi de les tàctiques lingüístiques d'atenuació, és a dir, dels procediments, de les formes lingüístiques i dels recursos verbals que s'utilitzen per atenuar. En alguns casos l'atenuació s'entreu a través de procediments proposicionals (és a dir, l'atenuant afecta algun element del *dictum*) i en uns altres mitjançant procediments que actuen sobre l'enunciació (al *modus*), sent per això, extraproposicionals. Així, per tant, la fitxa distingeix els següents procediments:

- 1) Modificadors morfològics interns: sufixos (diminutius)
- 2) Modificadors externs: quantificadors minimitzadors, aproximatius o difusors significatius proposicionals o extraproposicionals.
- 3) Termes o expressions més suaus en el contingut significatiu.
- 4) Ús de paraules estrangeres.
- 5) Usos modalitzadors (*dislocats*) dels temps verbals.
- 6) Ús de verbs, construccions verbals, així com de partícules discursives amb valor modal que expressen opinions en forma de dubte o probabilitat.
- 7) Ús de verbs, construccions verbals i partícules discursives que expressen fingiment d'incertesa, d'incompetència o d'ignorància.
- 8) Construccions acotadores de l'opinió.
- 9) Peticions, preguntes, manaments o ordres expressades de forma indirecta.

- 10) Expressions de disculpa.
- 11) Estructures sintàctiques o significats condicionals, concessius o temporals, que modifiquen i restringeixen l'abast de l'acte de parla.
- 12) Partícules i construccions justificadores o d'excusa.
- 13) Elipsis de la conclusió, estructures suspeses o estructures truncades.
- 14) Impersonalitzacions (I).
- 15) Impersonalitzacions (II) a través del recurs a l'estil directe.
- 16) Moviments de reformulació.
- 17) Concessivitat.
- 18) Partícules discursives evidencials.
- 19) Partícules discursives i expressions de control de contacte.
- 20) Ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades.
- 21) Ús d'elements prosòdics, paralingüístics o gestuals.
- 22) Altres.

Dins de cada procediment, es distingeixen *submecanismes* que es van numerant, i en el cas que aquest procediment no s'empren en aquest acte de parla, es marcarà amb un 0. Açò es pot veure, per exemple, en el tercer mecanisme:

3) Termes o expressions més suaus en el contingut significatiu que d'altres possibles alternatives del seu mateix paradigma significatiu: lítotes, eufemismes.

1. Termes o expressions més suaus: lítotes

2. Termes o expressions més suaus: eufemismes.

0. No termes o expressions més suaus.

Així, hem introduït tota aquesta informació que ens proporciona la fitxa en un document Excel que ens ha permès dur a cap l'anàlisi de les converses i extraure'n els resultats de l'anàlisi del nostre corpus:

	0 Variable cualitativa	1 Función	2.1 Sufijo	2.2 Mod. ext.	2.3 Ter. suave	2.4 P. extr.	2.5 T. verbal	2.6 Probalda	2.7 Fingir	2.8 Acot. opinión	2.9 Pet. i	2.10 Disculpas	2.11 Cond/ conce s/tem p	2.12 Justif. ic.	2.13 Elipsis	2.14 Imper s (l)	2.15 Imper s (ll) E.dir.	2.16 Refor m.	2.17 Conc es.	2.18 Eviden c.	2.19 Contr. contac .	2.20 F.trata m/ape lac	2.21 Proso d/para leng	2.22 Otros tact.	3 Nº		
Fragmento con atenuación C: antes de sacarlo de la Bancaja preguntaré/ si me dan más lo deajo en la Bancaja *(teniendo otra cartilla a plazo fijo)* B: ¿la Bancaja? que no conocemos a nadie ahora ↑ te vas a dar de →	tonema suspendido	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
C: el director dee-/ de la Banca Catalana que estaba en Almazora/ está ahora en Bancaja oye/ el otro día me saludó B: bueno/ pues mira/ si te [dejan ↑] C: [hombre]/ sesión de la conclusión me dan más ↑	bueno reformulado r, hombre, sesión de la conclusión	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0	3	
B: pero pregunta en los dos sitios a ver cuánto te dan C: hombre/ aquí nos dan un siete y pico ¿eh?	hombre, ¿eh?	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	2

Imatge 2. Anàlisi del corpus amb Excel

Com veiem en la imatge 2, primer hem copiat el fragment amb atenuació, marcant amb roig la variable qualitativa i escrivint-la després en el quadre verd. A continuació, hem posat la funció que aquesta feia, seguidament hem indicat de quin procediment es tractava i, per acabar, hem assenyalat el nombre de tàctiques presents en el fragment atenuat.

3.3. Corpus d'anàlisi

Com hem dit, l'objectiu del treball és observar el contrast d'ús de l'estratègia pragmàtica de l'atenuació, per un costat, entre converses col·loquials prototípiques i converses col·loquials perifèriques, i, per un altre, entre el català i el castellà. Per tal de fer-ho, s'han triat dues converses prototípiques i dues de perifèriques del corpus Val.Es.Co. (Briz *et al.*, 2002), i per al català s'ha confeccionat (gravat i transcrit) un corpus propi en el qual s'han establert els mateixos paràmetres situacionals que en les converses seleccionades del corpus Val.Es.Co.

El primer pas per a la recopilació i creació d'aquest corpus, fou la selecció de quatre converses del corpus Val.Es.Co. Es va decidir, a més de fer una comparativa del mecanisme pragmàtic de l'atenuació entre el castellà i el català, veure també les diferències existents entre converses prototípiques i perifèriques. Així, s'han elegit les converses VC.117.A.1 (Briz *et al.*, 2002: 321-333) i H.38.A.1 (Briz *et al.*, 2002: 49-71) com a models prototípics, i la MT.97.A.1 (Briz *et al.*, 2002: 351-269) i la XP. 48.A.1 (Briz *et al.*, 2002: 335-350) com a models perifèrics. La VC.117.A.1 és una conversa entre una xica i els seus pares durant un dinar nadalenc, i dura

21 minuts. La H.38.A.1 s'esdevé en un ambient informal, puix que són quatre amics jòvens (menors de 25 anys) que xarren a la platja sobre temes diversos; té una duració de 30 minuts, dels quals se n'han analitzat 21.

Per altra banda estan les converses perifèriques. La MT.97.A.1 té una duració de 21 minuts també, i es tracta d'una reunió de professors d'entre 26 i 55 anys, en la qual parlen sobre astrologia i sobre la secundària. Finalment, en la conversa XP.48.A.1, de 21 minuts de duració, interactuen dos informàtics i un professor universitari d'entre 26 i 55 anys, que parlen de temes relacionats amb la informàtica. En definitiva, s'han analitzat 42 minuts de converses prototípiques i 42 minuts de converses perifèriques, cosa que suma un total 84 minuts de conversa analitzada.

Així doncs, una vegada seleccionat el corpus en castellà, s'ha efectuat la gravació secreta de cinc converses en català⁴, dos de prototípiques i tres de perifèriques⁵. Per a la gravació s'ha intentat replicar les mateixes circumstàncies sociosituacionals que les de les gravacions seleccionades de l'espanyol. D'entre les prototípiques n'hi ha una conversa que s'estableix durant un dinar familiar en la qual participen el pare, la mare, el fill i la filla (conversa C1) i una conversa entre tres amigues universitàries mentre sopen (conversa C2). A cadascun d'aquests interlocutors se'ls ha assignat una lletra inicial, de forma ordenada, és a dir, els parlants de la C1 són A, B, C i D, i els de la C2 seran E, F i A⁶. Cada conversa dura 21 minuts.

Per altra part, també s'han gravat tres converses perifèriques en català. La primera és una reunió que mantenen tres estudiants amb un alt càrrec de la facultat per a crear una associació de jòvens investigadors en llengua i cultura catalana (conversa C3). Té una duració de 23 minuts i els parlants són G, H, I i J. La segona conversa (conversa C4) s'esdevé entre dos jòvens biòlegs en la qual tracten qüestions tècniques relacionades amb la seua especialitat. Aquesta conversa

---

4 Respecte del lloc de procedència dels parlants, cal dir que són de València, i que per tant, el català que parlen és el propi del bloc dialectal occidental, més específicament, del valencià. En la fitxa tècnica de cadascuna de les transcripcions (que podem trobar als annexos), s'indica de forma més exacta la localitat de cada interlocutor, però en la seua gran majoria són habitants de Tavernes de la Vallidigna, comarca de la Safor.

5 Se n'han gravat tres, una amb una duració de 23 minuts, i les altres dues sumen 19 minuts, de forma que en total hi ha 42 minuts de gravació i de transcripció, com en el castellà.

6 La parlant A participa tant en C1 com en C2, i al ser la mateixa persona, se li ha conservat el nom de la lletra.

dura 10 minuts i el seus parlants s'identifiquen amb les inicials K i L. Per acabar, tenim una altra conversa perifèrica de 19 minuts, en la qual interactuen quatre companys de treball: un físic i tres administratius del departament on treballa aquest físic, identificats amb les lletres M, N, O i P.

Per tant, hem gravat, transcrit i recopilat un corpus propi en català de 42 minuts de converses prototípiques i 42 minuts de converses perifèriques, 84 minuts en total. Per a la transcripció d'aquest corpus ens hem basat en els criteris de transcripció que segueix el corpus Val.Es.Co. (Briz *et al.*, 2002), tot i adaptant-los a la llengua catalana.

Veiem la relació entre cadascuna de les converses castellanes i les catalanes. En primer lloc, la conversa VC.117.A.1 castellana es pot equiparar perfectament a la C1 catalana; en segon lloc, la H.38.A.1 té els mateixos paràmetres situacionals que la C2, si hi exceptuem el sexe dels participants; en tercer lloc hem comparat la MT.97.A.1 amb la C3 i, finalment, s'ha relacionat la XP.48.A.1 amb les converses C4 i C5, que entre les dues sumen 19 minuts. D'aquesta forma queda explicada i justificada la selecció dels mateixos paràmetres situacionals en les converses d'ambdues llengües.

En definitiva, hem estat treballant amb un corpus integrat per 29 070 paraules: 16844 en castellà i 12226 en català, amb un total de 168 minuts de gravació (84 en castellà i 84 en català). Per tant, respecte a la duració de les converses, s'ha fet un esforç per tal que el corpus tinga els mateixos minuts de conversa en castellà que en català, i en prototípiques que en perifèriques.

4. Resultats de l'anàlisi

Hem organitzat els resultats en tres blocs. En el bloc 4.1 es presenten els resultats generals de l'anàlisi, en els quals s'informa del nombre de vegades que ha aparegut en el corpus cada tàctica lingüística d'atenuació, així com també les vegades que apareix cada funció que pot fer d'atenuant en el discurs. A cadascuna d'aquestes informacions se li han afegit percentatges, així com comentaris i determinades comparacions interessants respecte dels resultats obtinguts. Creiem que és pertinent mostrar primer els resultats generals de l'estudi del corpus perquè aquests ens ajudaran a entendre millor després la comparativa entre castellà i català i entre converses

col·loquials prototípiques i converses col·loquials perifèriques. A més, també ens serveix per fer-nos una idea de quins podrien ser els mecanismes d'atenuació més utilitzats per una part dels habitants de la Comunitat Valenciana (ja siguen castellanoparlants o catalanoparlants) quan estableixen converses col·loquials.

En el bloc 4.2 i 4.3 s'ha realitzat el mateix procediment, però amb els resultats de l'atenuació en la comparativa castellà-català i en la comparativa prototípiques-perifèriques, respectivament.

4.1. Resultats generals

Després de l'anàlisi de 168 minuts corresponents a les 9 converses, quatre en castellà (84 minuts) i cinc en català (84 minuts), s'han identificat 1063 tàctiques lingüístiques d'atenuació⁷. A continuació presentem els resultats d'aquesta anàlisi, i assenyalem el percentatge que representa dins del corpus analitzat cadascuna de les tàctiques lingüístiques:

TÀCTIQUES LINGÜÍSTIQUES D'ATENUACIÓ: RESULTATS GENERALS		Nº absolut de tàctiques	Percentatge en el corpus analitzat
2.1	Modificadors morfològics interns: sufixos (diminutius)	64	6,02%
2.2	Modificadors externs: quantificadors minimitzadors, aproximatius o difusors significatius proposicionals o extraproposicionals	83	7,8%
2.3	Termes o expressions més suaus en el contingut significatiu	20	1,88%
2.4	Ús de paraules estrangeres	11	1,03%
2.5	Usos modalitzadors (<i>dislocats</i>) dels temps verbals	50	4,7%
2.6	Ús de verbs, construccions verbals, així com de partícules discursives amb valor modal que expressen opinions en forma de dubte o de probabilitat	68	6,39%
2.7	Ús de verbs, construccions verbals i partícules discursives que expressen fingiment de incertesa, d'incompetència o d'ignorància	6	0,56%
2.8	Construccions acotadores de l'opinió	8	0,75%
2.9	Peticions, preguntes, mandats o ordres expressats de forma indirecta.	19	1,78%
2.10	Expressions de disculpa	2	0,18%

7 Cal assenyalar que el nombre total de tàctiques emprades arriba a 1284. Aquesta diferència de 221 tàctiques s'explica pel fet que es poden emprar tres tàctiques, per exemple, que es corresponen amb el model 2.1, tenint en compte aquests tres mecanismes a l'hora de fer el recompte del nombre de tàctiques emprades en el model 2.1, però no al comptar totes les vegades que apareix l'atenuant sota el model aquest. Per exemple, en un acte de parla poden utilitzar-se tres diminutius, però posem un 1 dins de l'apartat 2.1. Aquest és el motiu pel qual es produeix aquest desajust, en centrar-nos finalment en la quantitat de 1063, però tenint en compte que s'empen 221 estratègies més, encasellades dins dels distints models o tipus de tàctiques.

2.11	Estructures sintàctiques o significats condicionals, concessius o temporals que modifiquen i restringeixen l'abast de l'acte de parla	12	1,12%
2.12	Partícules i construccions justificadores o d'excusa	126	11,85%
2.13	El·lipsi de la conclusió, estructures suspeses o estructures truncades.	61	5,73%
2.14	Impersonalitzacions (I)	48	4,51%
2.15	Impersonalitzacions (II) a través del recurs a l'estil directe	56	5,26%
2.16	Moviments de reformulació	129	12,13%
2.17	Concessivitat	76	7,14%
2.18	Partícules discursives evidencials	10	0,94%
2.19	Partícules discursives i expressions de control de contacte	94	8,84%
2.20	Ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades	86	8,09%
2.21	Ús d'elements prosòdics, paralingüístics o gestuals	22	2,06%
2.22	Altres	12	1,12%

Taula 1. Tàctiques lingüístiques d'atenuació: resultats generals.

La taula 1 mostra que l'estratègia lingüística d'atenuació més emprada és la dels moviments de reformulació, amb un 12,13% de presència en el corpus. Açò podria atribuir-se al factor de la immediatesa comunicativa⁸ amb què compten les converses col·loquials, ja que el parlant emet les seues paraules a mesura que les va pensant, i li resulta necessari reformular de manera freqüent. Així, una de les causes per la qual aquesta seria la tàctica més utilitzada podria ser motivada pel fet que, tant en les converses prototípiques com en les perifèriques, el parlant necessita reformular i anar construint bé el seu discurs o la seua argumentació per tal de no danyar la imatge de l'altre o la seua pròpia. Açò ho veiem en (1), per exemple, fragment pertanyent a la conversa C3:

1) H: millor dir-li-hoo de manera directa/ que -->

J: no però sii/ [són gent que] coneixem

H: [per a que no] --> sí sí

G: vull dir que -->

(C3: 43-46)

Un altre procediment d'atenuació molt freqüent en el corpus és l'ús de partícules i construccions justificadores o d'excusa, amb un 11,85% de representació. Cal dir que la

8 Caffi (1999: 887) ja ressaltava la importància d'aquest concepte: «In Caffi and Janney (1994) we emphasized the importance of the emotive aspects of communication as a neglected variable of pragmatic theories. Other psycholinguists suggest the notion of 'stake' as a crucial variable (Ghiglione, 1986). Wiener and Mehrabian's (1968) 'immediacy', with reference to speakers' emotive distance detectable in linguistic micro-choices in a context, is another potentially useful concept, as has been pointed out in Arndt and Janney (1987) and Caffi and Janney (1994)» (1999: 887).

justificació, en general, és l'acció més típica dels intercanvis conversacionals: les persones, quan parlen, es justifiquen constantment, i justifiquen sempre el que diuen. En la majoria dels casos es tracta de partícules com es *que/és que, porque/perquè, como/com, que* [causal], *lo que pasa es que/el que passa és que*, etc. Crida l'atenció que la majoria d'aquestes partícules apareguen després d'actes de parla directius, és a dir, immediatament després d'una ordre o d'un verb en imperatiu que possiblement haja afectat tant la imatge del parlant com la del receptor, per la qual cosa aquell intenta reparar el dany causat mitjançant aquest tipus de partícules, sobretot, com veiem en (2), amb el *que* [causal]:

- 2) C: dice que nos conoce
D: a [mí sí]
C: [por lo menos] a ti B: ¿ah sí?
A: sujeta que voy a ponerme esto

(H.38.A.1: 121-126)

Aquestes serien, amb bastant diferència, les dues tàctiques d'atenuació més freqüents. Les impersonalitzacions es convertiren en la tercera tàctica més emprada si sumem les del tipus I i les del tipus II, ja que conjuntament representen un 9,77% del corpus analitzat. En aquest punt resulta interessant comparar els resultats de la nostra anàlisi amb els resultats obtinguts per Albelda (2013), on realitza una anàlisi, tant quantitativa com qualitativa, dels factors lingüístics i pragmàtics de l'atenuació.

Si ens centrem en la part quantitativa, veiem com l'estratègia lingüística més emprada en el corpus treballat per l'autora és la de la impersonalització⁹ que apel·la al judici de la majoria, amb un 13,8% de representació. A més, s'assenyalen algunes variants de la impersonalitat que trobem també en el nostre corpus: encobrir la pròpia opinió (*la gente dice/la gent diu*), apel·lar a la institució de la qual depèn per a difuminar el jo en ella (*el instituto*) o utilitzar el verb *decir/dir* amb usos impersonals (*digamos/diem*). Així, la tàctica lingüística de la impersonalització constituïria un dels mecanismes més usats i importants als quals recorre el parlant quan atenua,

---

9 A aquesta li segueixen el paral·lelisme, la modificació morfològica del que s'ha dit, l'expressió d'assercions en forma de dubte i les justificacions.

i, encara que no siga la més utilitzada en el nostre corpus, com ocorre en l'estudi a què s'ha al·ludit, sí que té una representativitat molt substancial.

També, amb un alt grau d'ús se situen els procediments referents a l'ús de partícules discursives i expressions de control de contacte i a l'ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades. En l'exemple (3), pertanyent a la conversa C1, podem veure ambdues tàctiques en un mateix acte de parla:

3) B: no li para massa bé e(i)xe bigot/ **eh**?

A: **home**/ pues jo no (e)l vec maal

(C1: 330-331)

Són moviments estratègics relativament freqüents els modificadors externs (quantificadors minimitzadors, aproximatius o difusors significatius proposicionals o extraproposicionals: *un poco/un poc, algo, algo así/algo aixina, como/com, o algo, o eso/o això, no mucho/no molt, simplemente/simplment, prácticamente/pràcticament, en plan, más o menos/més o menys, aproximadamente/aproximadament, en principio/en principi, etc.*), amb un 7,8%; la concessivitat (*bueno; vale; sí,... pero; no, pero; no, pero sí; no es que... pero; bueno.... pero; vale... però, etc.*) amb un 7,14%; l'ús de verbs, construccions verbals, així com de partícules discursives amb valor modal que expressen opinions en forma de dubte o de probabilitat (*creer/creure, parecer/semblar, ser possible/ser possible, poder, imaginar, a lo mejor/a lo millor, quizás, tal vez, probablemente/probablement, etc.*), amb un 6,39%; els modificadors morfològics interns com els sufixos (especialment els diminutius), amb el 6,02% i l'el·lipsi de la conclusió o les estructures suspeses o truncades, amb un 5,73%.

Per altra banda, les tàctiques menys freqüents són l'ús de partícules discursives evidencials (*a decir verdad, la verdad es que/la veritat és que, sinceramente/sincerament, obviamente/obviament, evidentemente/evidentment, etc.*), amb un 0,94%; les construccions acotadores de l'opinió (*en mi opinión/en la meua opinió, a mi parecer/al meu parer, que yo sepa/que jo sàpiga, para mí/per a mi, creo yo/crec jo, digo yo/dic jo, etc.*), amb un 0,75%; l'ús de verbs, construccions verbals i partícules discursives que expressen fingiment d'incertesa, d'incompetència o d'ignorància (*no saber, no estar seguro/no estar segur, seguramente/segurament, no soy la persona más apropiada/no sóc la persona més apropiada, etc.*), amb

un 0,56% i, en l'últim lloc, amb tan sols dues ocurrences en tot el corpus, les expressions de disculpa, amb un 0,18% de representació en el corpus.

Una vegada analitzades les tàctiques lingüístiques de l'atenuació, ens centrarem en les funcions generals que pot fer l'atenuant en el corpus en general, sense assenyalar encara les diferències. Les funcions, com ja hem explicat anteriorment, són quatre:

FUNCIONS GENERALS DE L'ATENUANT EN EL DISCURS: RESULTATS GENERALS		Nº absolut de funcions	Percentatge en el corpus analitzat
0	Vetlar per si mateix evitant o reduint el compromís del parlant amb allò dit, sense que hi haja un interès directament de la imatge. (Autoprotegir-se 1).	12	2,79%
1	Vetlar per si mateix autoprotegint-se pel que s'ha dit o pel que s'ha fet (salvaguarda del jo, curar-se en salut), amb un interès de guanyar o no perdre imatge. (Autoprotegir-se 2).	200	46,51%
2	Prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o un possible obstacle en la consecució d'una meta. (Salvaguarda jo-tu).	195	45,34%
3	Reparar una amenaça a la imatge de l'altre o una intromissió en el territori de l'altre. (Salvaguarda jo-tu).	23	5,34%

Taula 2. Funcions generals de l'atenuant en el discurs: resultats generals

Els nostres resultats ens indiquen que les funcions 1 i 2 s'utilitzen amb una freqüència molt pareguda: els parlants vetlen per si mateixos autoprotegint-se pel que s'ha dit o pel que s'ha fet quasi de la mateixa forma que intenten prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o d'un possible obstacle en la consecució d'una meta. Fixem-nos en l'exemple (4) de la conversa H.38.A.1:

4) A: **sería** de las primeras que hizo/ el Budi Alen ¿no? porquee

(H.38.A.1: 646)

Dins d'aquest acte de parla podem distingir tres tàctiques lingüístiques. En primer lloc, el parlant A utilitza el temps condicional en comptes del present, evitant així comprometre's amb el que ha dit; ací estaria intentant protegir, per tant, la seua imatge (funció 1). En segon terme tenim un marcador de control de contacte amb l'emissor (*no?*); finalment, el parlant elideix la conclusió amb el mateix objectiu que abans, el de protegir-se.

La funció tercera, en què el parlant repara una amenaça a la imatge de l'altre o una intromissió en el seu territori, no ha sigut molt freqüent en el nostre corpus, ja que en general,

els parlants no han aplegat a amenaçar directament la imatge dels interlocutors o a introduir-se en el seu territori, sinó que han tractat de prevenir eixa possible amenaça abans que es produïra.

Per acabar, com hem comentat anteriorment, el cas de la funció 0 és dubtós i polèmic alhora. Tot i que molts autors descarten aquesta autoprotecció sense imatge (vegeu Albelda 2016), i defensen que no pot existir atenuació sense que no es vegi protegida la imatge d'alguns dels interlocutors, en el corpus de castellà ací manejat es registren exemples com el següent, en els quals, al nostre parer, està present la funció 0:

- 5) A: ¿QUÉ/ qué quieres hacer de comer?
B: una tarde?// pues voy a hacer una ensaladilla/ rusa// una ensaladilla... yy- y
el pollo con champiñones... ((a))sí es calentito
(VC.117.A.1: 102-105)

En (5), els interlocutors estan parlant sobre menjar, més específicament, A li pregunta a B què farà de dinar, i B li respon que farà una ensaladilla russa i pollastre amb xampinyons «((a)) sí es calentito». En aquest cas la tàctica lingüística d'atenuació és un modificador morfològic intern, el sufix *-ito*. Però, quina imatge es pretén protegir en aquest cas de l'interlocutor? En primer lloc, amb aquest diminutiu el parlant no intenta resguardar la seua imatge perquè no està dient res de què puga o haja de protegir-se; en segon lloc, tampoc prevé cap possible amenaça a la imatge de l'altre, perquè fer un dinar calentet no implica una amenaça a la imatge d' A, i, en últim terme, tampoc no repara cap dany o intromissió en la imatge o en el territori de l'altre, com podem observar en l'exemple. Per tant, resulta del tot acceptable l'opció de considerar aquest exemple com un cas en el qual l'atenuació efectua la funció 0: B vetla per si mateix tot evitant o reduint el compromís amb el que s'ha dit, però sense que hi haja directament un interès per la imatge.

4.2. Resultats de l'atenuació en la comparativa castellà – català

Vistos i comentats ja els resultats generals de l'anàlisi, a continuació farem un estudi comparatiu del mecanisme pragmàtic de l'atenuació entre les dues llengües estudiades: el castellà i el català. Tal com hem assenyalat anteriorment, el nostre corpus està compost per quatre

converses en castellà i cinc en català. Els resultats d'aquesta anàlisi comparativa s'inclouen en la següent taula:

TÀCTIQUES LINGÜÍSTIQUES DE L'ATENUACIÓ: CASTELLÀ-CATALÀ					
CASTELLÀ			CATALÀ		
Tipus de tàctiques o procediments	Nº absolut de tàctiques	Percentatge en el corpus analitzat	Tipus de tàctica o procediment	Nº absolut de tàctiques	Percentatge en el corpus analitzat
Sufixos	22	3,52%	2.1	42	9,56%
Mod. externs	45	7,21%	2.2	38	8,65%
Expr. suaus	10	1,60%	2.3	10	2,27%
P. estrangeres	3	0,48%	2.4	8	1,82%
Mod. T. verbal	31	4,96%	2.5	19	4,32%
Dubte o probabi.	50	8,01%	2.6	18	4,10%
Fingir ignoràn.	5	0,80%	2.7	1	0,22%
Acot. opinió	8	1,28%	2.8	0	0%
Pet. indirectes	11	1,76%	2.9	8	1,82%
Disculpa	2	0,32%	2.10	0	0%
Cond./conces./temp.	8	1,28%	2.11	4	0,91%
Justificació	69	11,05%	2.12	57	12,98%
El·lipsi conclus.	31	4,96%	2.13	30	6,83%
Impers. (I)	39	6,25%	2.14	9	2,05%
Impers. (II)	30	4,80%	2.15	26	5,92%
Reformulació	93	14,90%	2.16	36	8,20%
Concessivitat	42	6,73%	2.17	34	7,74%
Evidencialitat	7	1,12%	2.18	3	0,68%
Contr. contacte	53	8,49%	2.19	41	9,33%
F.tractam./apel·lat.	51	8,17%	2.20	35	7,97%
Prosòd./paral.	7	1,12%	2.21	15	3,41%
Altres	7	1,12%	2.22	5	1,13%
TOTAL	624=58,70%	100%	TOTAL	439=41,29%	100%

Taula 3. Resultats de l'atenuació en la comparativa castellà-català.

Com es pot observar en la taula 3, el mecanisme de l'atenuació està més present en el corpus en castellà que en el corpus en català. Així, s'acompliria la primera de les hipòtesis plantejades a l'inici d'aquest treball, segons la qual, els catalanoparlants utilitzen menys estratègies lingüístiques d'atenuació a l'hora de comunicar-se que els castellanoparlants. Açò és el que reflecteixen les anàlisis del nostre corpus, ja que el castellà conté un 58,70% del total de les tàctiques utilitzades, i el català en té un 41,29%.

D'entre les converses en castellà, el procediment lingüístic atenuant més utilitzat és el de la reformulació, ja siga amb partícula o sense. També es pot reformular canviant de tema, és a dir, mitjançant el canvi de tòpic. En l'exemple (6), pertanyent a la conversa XP.48.A1, veiem com el parlant reformula en dues ocasions, una amb l'ús de la partícula *o sea*, i l'altra amb la forma *es decir*:

- 6) A: el problema es que aquello/ ¡bf!// sí que es verdad que el sistema degrada primero el Teseó largo↓ **o sea** eso se ha comprobado/ **(es) decir** tú por ejemplo– y además se degrada por– yo creo que se degrada por Cepeú y eso es totalmente subjetivo↓ igual que lógico
¿no?

(XP.48.A.1: 73-77)

És important, a més, destacar la gran diferència que hi ha entre l'ús de la reformulació en castellà i l'ús que fan els catalanoparlants d'aquesta tàctica, ja que en el corpus en català només n'hem trobat 36 ocurrences (8,20%), mentre que en les converses castellanes n'hi ha 93 (14,90%). Per altra part, la tàctica lingüística més utilitzada per atenuar en català és l'ús de partícules i construccions justificadores o d'excusa, tal i com veiem en (7):

- 7) L: clar/ no ix a(ixò)/ però mm pocs esquemes saps? (3') ii dubte que me trobe algo tipo açò
K: no
L: me dará a mí que no (2') o sea la millor imatge que havia aconseguït era esta// però (3') pues no sé (3') a(i)xò volia imprimir-m'ho antes de que passara lo de la// **és que** ahí me falta// un poc el carranc// o sea vaig fer gambes i me falta un poquet de// que és poquet/ és molt poquet// en un dia ho acabaria// però claro com/ no puc (2') però bueno (4') tu què tenies que fer? buscaar// què?

(C4: 121-127)

Un altre aspecte destacat és que el català utilitza molt més que el castellà els diminutius, és a dir, els modificadors morfològics interns (sufixos): mentre que en el corpus castellà hi ha 22 ocurrences, en el corpus català n'hi ha quasi el doble, 42. Aquest procediment d'atenuació es pot veure en l'exemple (7) també. Els catalans, i més especialment els valencians, tenen una tendència a utilitzar una gran quantitat de lèxic atenuat a través de diminutius: *menudet/a*, *calentet/a*, *coseta*, *grandet/a*, *dificilet/a*, *boniquet/a*, *flaquet/a*, *grosset/a*, *baixet/a*, *poquet/a*, etc. Fins i tot en aquells adjectius que ja porten adscrit al seu significat una connotació de *més petits*, els posen un sufix diminutiu, com és el cas de *menudet* (menut per si mateix ja significa petit, però li afegeixen a més a més una altra connotació atenuant amb el diminutiu) o *poquet*. L'ús de diminutius en valencià podria ser fruit de la minorització de la llengua, que la condemna a

l'ús familiar exclusivament i elimina el registre culte. Açò passa en totes les llengües en procés de minorització o de pèrdua del model referencial (va passar ja en el pas del llatí vulgar a les llengües romàniques). Conseqüentment, també serà fruit de la minorització que el valencià siga més directe i menys atenuat, ja que, com hem dit, l'atenuació desapareix en el registre més col·loquial. Per això, en qualsevol context, siga prototípic o no, el valencià sempre serà menys atenuat que el castellà¹⁰, atés que li manca formalitat.

En aquest moment resulta interessant parlar d'un tipus de diminutius morfològics interns, és a dir, dels sufixos als quals recorre el valencià amb tanta freqüència. Centrem-nos en el següent exemple:

- 8) B: n'hi ha garreta A: garreta què és? B: ternera
(C1: 278-280)

En l'exemple (8) ens crida l'atenció la paraula *garreta*. Aquesta és una paraula que en català sempre s'utilitza en diminutiu, ja que *garra* no s'usa¹¹. Ací sorgeix el problema de si aquests usos tan àmpliament estesos i convencionalitzats expressarien, o no, atenuació. El morfema està lexicalitzat en la paraula, o siga, els parlants han perdut la consciència del fet que es tracta d'un diminutiu, i açò els porta a desplaçar la paraula original *garra*, pel seu diminutiu *garreta*, el qual ja empren com si fóra la paraula original.

Això succeeix perquè els parlants ja estan molt familiaritzats amb aquests usos i aleshores es produeix una pèrdua de consciència. És per això que aquests casos de lexicalització són freqüents en les converses en català, de forma més regular que en les castelles i resulten molt interessants, ja que hi veiem la utilització d'una tàctica lingüística d'atenuació, però en realitat aquesta ha perdut el seu valor diminutiu, perquè s'ha perdut la consciència i la paraula està completament lexicalitzada. Una cosa semblant ocorre amb el diminutiu emprat en el següent exemple:

---

10 El castellà té formalitat, fins i tot, en el col·loquial, gràcies a l'eficàcia del sistema escolar, per això, el castellà, fins i tot, en contextos col·loquials prototípics és més atenuat.

11 Encara que normativament *garra* sí que existisca, l'ús no ens diu el mateix, ja que els parlants utilitzen majoritàriament la forma en diminutiu, mentre que cau progressivament en l'oblit la paraula original. És a dir, que aparega en un diccionari normatiu *garra*, és compatible amb el fet que col·loquialment s'utilitze *garreta*.

- 9) N: i va estar aixina tota la nit/// de dia/ encaraa mon anàrem i encara estava mm hi havia gel/// ii vaig fer un xicotet vídeo (3') és-és este

(C5: 18-19)

Xicotet és una paraula que, igual que *garreta*, sempre sol utilitzar-se en la seua forma diminutiva i, segons el DIEC2, significa ‘petit’. Aquest adjectiu prové del substantiu *xic*, que significa ‘petit’ també, el qual, gairebé s’usa amb normalitat, ja que l’adjectiu derivatiu amb el diminutiu –et ha acabat substituint la paraula originària (*xic*) en quasi tots els contextos de parla. Aquestes dues paraules, *garreta* i *xicotet*, podrien considerar-se, doncs, (completament) lexicalitzades. No obstant això, és bastant complicat trobar una paraula, el diminutiu de la qual hi estiga totalment lexicalitzat. Els exemples citats a la pàgina anterior (*menudet/a*, *poquet/a*, *calentet/a*, *boniquet/a*), presenten un grau més baix de lexicalització, i açò dependrà de molts factors, sobretot de les variables situacionals, sociolingüístiques i enunciatives. Fixem-nos en el següent exemple:

- 10) P: la coo-mira!

M: la copa de cervesa? per a beure-la fresqueta?

(C5: 23-24)

En la paraula *fresqueta*, ja estaríem davant d’un cas diferent. *Fresqueta* prové de l’adjectiu *fresca*, i aquesta paraula sí que s’utilitza de forma regular, per tant, *fresqueta* no seria una paraula completament lexicalitzada, ja que els parlants no han perdut la consciència del fet que es tracta d’un diminutiu. Tanmateix, sí que cal assenyalar que els parlants estan molt familiaritzats amb l’ús de la forma en diminutiu, fins i tot solen usar més la forma diminutiva que la forma original. És per això que el fet d’emprar el diminutiu no siga tan intencional, és a dir, el parlant no l’utilitza perquè vulga atenuar, sinó perquè d’alguna forma l’ús del diminutiu en aquesta paraula està en certa mesura automatitzat o convencionalitzat. Així, quan el parlant M, diu «per a beure-la fresqueta?» no vol dir que la copa de cervesa estiga menys fresca, sinó que es tracta, en certa manera, d’un ús més o menys lexicalitzat.

Per tant, el fet de considerar o no una forma diminutiva com una estratègia atenuant dependrà del grau de lexicalització que aquest diminutiu presente. Per això, com hem assenyalat anteriorment, cal tenir en compte una sèrie de trets discursius i situacionals com la relació vivencial entre els interlocutors (+/- proximitat), el marc d’interacció (familiar o transaccional), la relació

social/funcional dels interlocutors (+/- igualtat social i funcional), la temàtica (especialitzada/no especialitzada), la presa de torn (predeterminada/no predeterminada), el to (formal/informal), la presència o absència de planificació, la finalitat (interpersonal o transaccional) i el fet que hi haja dinamisme o tensió dialògica. També serà fonamental veure si amb aquesta paraula s'està danyant o s'està amenaçant la imatge de l'altre, ja que si és així, el diminutiu sí que tindria una funció clarament atenuant.

Per una altra banda, l'ús de verbs, construccions verbals i partícules discursives amb valor modal que expressen opinions en forma de dubte o de probabilitat està molt més present en castellà que en català, car en aquesta només n'hem trobat 18 casos, front als 50 del castellà. En l'exemple (11), extret de la conversa XP.48.A.1, veiem com el parlant recorre a dos mecanismes diferents per a expressar probabilitat: la partícula *quizá* i el verb en condicional *habría*¹².

- 11) B: [(( ))] bueno/ pues a ver si podemos/// hacer algo aquí/ por lo menos transitoriamente/ ¿no? paraa/ poder resolver un poco el programa porque **quizá**/ si estos ee- trabajos de Teseó corto no se les hiciera suapaut// pues noo- no **habría** tanto problema ¿no?

(XP.48.A.1: 59-63)

En l'exemple (12), pertanyent a la conversa C2, també podem veure l'ús d'aquesta estratègia en català:

- 12) F: **a lo millor** es-estaràs en calentura
E: què dius?
F: quant el vacunes el teu cos reacciona i pots tindre calentura

(C2: 16-18)

Així mateix, una tàctica que també està descompensada entre ambdues llengües és la de la impersonalització del primer tipus, ja que en castellà s'han comptabilitzat 39 ocurrences i en valencià només 9. En aquesta tàctica englobaríem procediments com apel·lar al judici de la majoria o a un interlocutor general mitjançant pronoms (*se, uno, tú, nosotros inclusivo*), mitjançant formes verbals impersonals (*por lo que dicen, según cuentan, al parecer*), apel·lar a la institució o entitat que es representa, encobrir l'opinió pròpia en l'opinió d'altres persones, o en l'autoritat d'algú o d'alguna cosa o, finalment, generalitzar per a despersonalitzar.

---

12 No obstant això, l'ús del condicional també podria considerar-se un ús modalitzador (*dislocat*) del temps verbal, és a dir, que podria incloure's tant dins de la tàctica d'atenuació 2.5 com de la 2.6.

En l'exemple (13), de la conversa MT.97.A.1, tenim el primer i l'últim d'aquests procediments, ja que amb *todo el mundo* generalitza per a despersonalitzar, i amb *dices* apel·la al judici de la majoria o a un interlocutor general:

- 13) C: [y **todo el mundo**] ha tenido una discusión y **todo el mundo** ha tenido una decepción y [**todo el mundo**]
A: [o sea que] si vamos a eso/ entonces yo lo que me dedico mucho↑ a eso que dices tú a nivel/ personal voy a ver lo que dicen si verdaderamente dicen cosas↑ muy puntuales y muy afinaditas↑ o dicen generalidades que→ bueno→ vale→ no sé// y ahí/ se distingue– para mí distingo la persona que **dices** [es buen vidente=]
(MT.97.A.1: 100-107)

Es important assenyalar que el català utilitza molt més paraules estrangeres que el castellà, però es tracta de paraules castellanes; al cap i a la fi, el castellà té una influència molt gran sobre aquesta llengua, i els catalanoparlants (i més especialment els valencianoparlants) utilitzen molts castellanismes i solen recórrer a aquesta llengua quan no troben una forma per a expressar-se en català:

- 14) I: s'acaba de tancar fa res/ però la Conselleria sempre és **con nocturnidad y alevosía** (RIURES)
H: hm
I: **de ayer pa(ra) mañana**
(C3: 121-124)

En altres ocasions l'utilitzen simplement per equivocació, per desconeixement o per tal d'ironitzar l'acte de parla. En l'exemple (15) s'utilitza el castellà de forma irònica:

- 15) G: hola Juan! t'escribo per a demanar-te dine(r)s
H: **dame argo**
(C3: 298-299)

I en uns altres casos es tracta d'un canvi de codi o code-switching, com veiem en (16):

- 16) A: estava el gabinet de tallar la llima i fe(i)a gust a llima
B: pues poma con limón¹³ també és ben bo
(C1: 294-295)

Finalment, és destacable el fet que en el corpus català el parlant no utilitzi cap tàctica acotadora de l'opinió ni tampoc cap expressió de disculpa. En síntesi, podem dir que, malgrat aquestes diferències, són bastants els percentatges de les tàctiques emprades en què coincideixen

---

13 En aquest cas es tractaria d'un canvi de codi intraoracional.

ambdues llengües: l'ús de termes o expressions més suaus en el contingut significatiu, l'el·lipsi de la conclusió, l'ús d'estructures suspeses o truncades, o les peticions, preguntes, ordres o manaments expressats de forma indirecta.

Una vegada analitzades les tàctiques lingüístiques de l'atenuació de forma comparativa entre aquestes dues llengües, ens centrarem en les funcions generals que fa l'atenuant en cada llengua:

FUNCIONS GENERALS DE L'ATENUANT EN EL DISCURS: CASTELLÀ- CATALÀ

CASTELLÀ			CATALÀ		
Tipus de funció de l'atenuant	Nº absolut de funcions	Percentatge en el corpus analitzat	Tipus de funció de l'atenuant	Nº absolut de funcions	Percentatge en el corpus analitzat
0	10	4,01%	0	2	1,10%
1	128	51,40%	1	72	39,77%
2	98	39,35%	2	97	53,59%
3	13	5,22%	3	10	5,52%
TOTAL	249=57'9%	100%	TOTAL	181=42,09%	100%

Taula 4. Resultats de les funcions generals de l'atenuant en la comparativa castellà-català

Segons els nostres resultats, mentre que en el castellà la funció predominant és la 1, en català és la 2. Això significa que el castellanoparlant intenta protegir i cuidar més la seua imatge, mentre que el catalanoparlant vetla tant per protegir la seua imatge com per prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre. Açò pot estar motivat pel tipus de continguts de cada conversa, ja que en unes pot haver-hi més o menys riscos d'amenaça que en altres. Tanmateix, cal tenir en compte que en ambdues llengües la freqüència d'ús de les funcions 1 i 2 és alta en general.

4.3. Resultats de l'atenuació en la comparativa converses col·loquials prototípiques – converses col·loquials perifèriques.

En aquest treball, a més d'analitzar comparadament l'atenuació en el castellà i en el català, també hem volgut fer un estudi comparatiu entre les converses prototípiques i les converses perifèriques pel que respecta a l'atenuació. En la següent imatge, podem veure els trets que fan

que una conversa siga col·loquial, i, en relació a la major o menor presència d'aquests trets, la conversa col·loquial serà prototípica o perifèrica:

+ COLOQUIAL PROTOTÍPICO	- COLOQUIAL PERIFÉRICO	- FORMAL PERIFÉRICO	+ FORMAL PROTOTÍPICO
RASGOS COLOQUIALIZADORES		RASGOS DE FORMALIDAD	
+ rel. de igualdad	-	-	- rel. de igualdad
+ rel. vivencial	-	-	-rel. vivencial
+ marco interac. cotidiano	-	-	- marco interac. cotidiano
+ cotidianidad temática	-	-	- cotidianidad temática
DE RESULTAS: RASGOS PROPIOS DEL REGISTRO COLOQUIAL		DE RESULTAS: RASGOS PROPIOS DEL REGISTRO FORMAL	
+ planificación sobre la marcha	-	-	- planificación sobre la marcha
+ fin interpersonal	-	-	- fin interpersonal
+ tono informal	-	-	- tono informal
<i>Control menor de lo producido (pérdida de sonidos, vacilaciones, reinicios y vueltas atrás...), deixis extrema, léxico poco preciso (proformas...), tratamiento cercano o familiar (tuteo, apelativos cariñosos, menos atenuación...), orden pragmático de las palabras, etc.</i>		<i>Control mayor de lo producido (pronunciación cuidada...), léxico preciso (a veces, técnico), tratamiento de distancia (con «usted», formas de cortesía, más atenuación...), orden sintáctico de palabras, etc.</i>	

Imatge 3. Trets col·loquialitzadors: què és col·loquial prototípic i què és col·loquial perifèric.
Extret de Briz i grup Val.Es.Co. (2010:131).

Aquestes característiques actuen en algunes converses del nostre corpus i produeixen canvis importants en aquestes. Per exemple, en la conversa C2, veiem com l'atenuació augmenta quan el tema de què s'està parlant és més formal o és menys usual i més seriós (hi ha un moment en què parlen de l'eusquera i de la seua situació en el panorama lingüístic de la Península); en aquest sentit ací influeix la quotidianitat temàtica.

Per altra part, en la conversa C3, influeix de manera notòria la relació vivencial entre els interlocutors, ja que, a mesura que va transcorrent la conversa, la confiança entre els parlants augmenta, perquè després d'estar una bona estona parlant ja es pot deduir com és una persona

d'estricta, de seriosa, de simpàtica, etc. Açò donarà peu a la disminució de l'atenuació a mesura que vaja avançant la conversa i vaja fent-se més intensa la relació vivencial entre els parlants.

Com hem comentat anteriorment, el nostre corpus està compost per dos tipus de converses: les prototípiques (H.38.A.1, VC.117.A.1, C1 i C2) i les perifèriques (XP.48.A.1, MT.97.A.1, C3, C4 i C5). Els resultats d'aquesta anàlisi comparativa s'inclouen en la següent taula:

TÀCTIQUES LINGÜÍSTIQUES DE L'ATENUACIÓ: C.PROTOTÍPIQUES-C.PERIFÈRIQUES					
CONVERSES PROTOTÍPIQUES			CONVERSES PERIFÈRIQUES		
Tipus de tàctica o procediment	Nº absolut de tàctiques	Percentatge en el corpus analitzat	Tipus de tàctica o procediment	Nº absolut de tàctiques	Percentatge en el corpus analitzat
Suffixos	35	8,45%	2.1	29	4,46%
Mod. externs	14	3,38%	2.2	69	10,63%
Expr. suaus	15	3,62%	2.3	5	0,77%
P. estrangeres	6	1,44%	2.4	5	0,77%
Mod. T. verbal	25	6,03%	2.5	25	3,85%
Dubte o probabi.	25	6,03%	2.6	43	6,62%
Fingir ignoràn.	2	0,48%	2.7	4	0,61%
Acot. opinió	0	0%	2.8	8	1,23%
Pet. indirectes	13	3,14%	2.9	6	0,92%
Disculpa	0	0%	2.10	2	0,30%
Cond./ conces./ temp.	1	0,24%	2.11	11	1,69%
Justificació	47	11,35%	2.12	79	12,17%
El·lipsi conclus.	28	6,76%	2.13	33	5,08%
Impers. (I)	12	2,89%	2.14	36	5,54%
Impers. (II)	23	5,55%	2.15	33	5,08%
Reformulació	21	5,07%	2.16	108	16,64%
Concessivitat	18	4,34%	2.17	58	8,93%
Evidencialitat	2	0,48%	2.18	8	1,23%
Contr. contacte	39	9,42%	2.19	55	8,47%
F.tract./apelat.	68	16,42%	2.20	18	2,77%
Prosòd./paral.	15	3,62%	2.21	7	1,07%
Altres	5	1,20%	2.22	7	1,07%
TOTAL	414=38'94%	100%	TOTAL	649=61,05%	100%

Taula 5. Resultats de l'atenuació en la comparativa prototípiques-perifèriques

Com podem observar, s'ha acomplert la segona hipòtesi que havíem plantejat al principi, ja que els resultats ens porten a afirmar que hi ha més mecanismes d'atenuació en les converses

col·loquials perifèriques, amb un 61,05% de tàctiques atenuants en el corpus analitzat, que en les converses col·loquials prototípiques, amb tan sols un 38,94%.

En general, a més col·loquialitat o immediatesa comunicativa, major relaxació lingüística, pragmàtica i social (Briz, 2007). Més concretament, aquesta relaxació es manifesta en un menor control del que es produeix, en la menor freqüència de l'estratègia d'atenuació: es relaxen les relacions interpersonals i amb això les activitats que vetlen per la imatge pròpia i aliena. D'aquesta forma, s'acompleix el principi defensat per Briz, segons el qual: «La situación de solidaridad o inmediatez comunicativa está en correlación con la menor presencia de atenuantes» (Briz, 2007: 15).

Si estudiem més detingudament els resultats obtinguts, ens adonarem que en les converses prototípiques el mecanisme d'atenuació més emprat és l'ús de formes de tractament i de fórmules apel·latives convencionalitzades, amb 68 ocurrències en total, front a les 18 de les perifèriques. Això té lògica, ja que en una situació més formal, en la qual la relació vivencial entre els interlocutors és escassa o nul·la, no pots adreçar-te a ells amb aquestes formes de tractament, més pròpies d'una conversa entre amics o entre familiars, on la relació i el tractament proper és evident. En (17) i en (18) veiem clarament l'ús d'aquesta tàctica:

- 17) A: **home**¹⁴ / a lo millor sense bigot estaria millor
B: a lo millor no/ segur
(C1: 338-339)

- 18) B: adelgazaste ¿no? esas dos semanas
A: ¡qué va!/// como no me gustaban↑ me compraba pizzas o cosas de esas
B: ¿allí no teniais bar↑ o cantina o algo de eso↑ **tío**?
(H.38.A.1: 449-452)

En les converses perifèriques, en canvi, el procediment més utilitzat són els moviments de reformulació. Hem de tenir en compte que, per exemple, en les converses XP.48.A.1¹⁵, C3¹⁶,

---

14 Aquesta forma apel·lativa o fórmula de tractament és molt habitual en ambdós idiomes (*home* i *hombre*), però especialment en el català.

15 Es tracta d'una conversa entre dos informàtics en la qual van explicant-se mútuament qüestions i problemes relacionats amb la informàtica.

16 És una reunió entre unes estudiants i una persona a la qual acudeixen en busca d'ajuda per a crear una associació de jòvens investigadors en llengua i cultura catalana; d'ací que l'home vaja preguntant-los i elles li expliquen quina és la seua proposta i què necessiten.

C4¹⁷ O C5¹⁸, sempre hi ha una persona que està intentant explicar alguna cosa a l'altra o a les altres, i en eixe procés explicatiu l'emissor recorre a partícules o a estratègies d'atenuació per assegurar-se que s'està explicant bé i que la seua argumentació és correcta.

Així, en el moment que el parlant intenta construir correctament el seu discurs, implícitament, està tractant de protegir la seua imatge: una cosa és conseqüència de l'altra, perquè en intentar construir bé el discurs, intentem no *quedar malament*, és a dir, no perdre imatge. En la XP.48.A.1 la reformulació és constant, com veiem en (19):

- 19) A: el tema del Cics/ o sea esto un poco viene a- a- a- se supone que la anchura es un poco proporcional a la- a la- al- a los/ consumos de recursos del sistema/ e/ yo no sabría decirte cuán ancho es esto y cuán ancho es esto pero yo/ sí que daría/ (2'') un término conservador↑// sería ochenta aquí y un veinte aquí// esto es↑/ una estimación↑ personal/ totalmente personal ¿eh? pero bueno// probablemente esto sea muy optimista↑/ es decir que dé demasiada carga al Cics/ yo creo que el Cics tiene menos carga en el sistema hoy en día

(XP.48.A.1: 188-197)

En canvi, l'ús d'aquest mateix mecanisme, en les converses prototípiques, és quasi insignificant, ja que sols representa un 5,07%, i això pot ser perquè són converses no tan explicatives, en les quals hi ha més interacció i els temes tractats varien més, hi ha una major progressió temàtica, i no és tan necessària l'explicació d'una qüestió concreta com la informàtica o la biologia.

És significativa també la diferència que hi ha entre unes converses i altres en l'ús dels modificadors externs: quantificadors minimitzadors, aproximatius o difusors significatius proposicionals o extraproposicionals. Mentre que en les converses prototípiques comptabilitzem 14 casos d'aquest mecanisme (3,38%), en les perifèriques es recorre molt més a aquest tipus de modificadors atenuants, ja que s'utilitzen fins a 69 vegades, la qual cosa representa un 10,63%.

Una vegada analitzades les tàctiques lingüístiques de l'atenuació de forma comparativa basant-nos en la prototipicitat de les converses col·loquials del nostre corpus, ens centrarem en les funcions generals que realitza l'atenuant en les converses col·loquials i en les perifèriques:

---

17 En aquesta conversa un biòleg li explica a una xica que està acabant el Grau en Biologia, algunes coses referides als animals marins.

18 Aquesta conversa s'estableix entre un químic i tres treballadors del departament, i ell els ha d'explicar en moltes ocasions certes reaccions o experiments químics que el altres no entenen.

FUNCIONS GENERALS DE L'ATENUANT EN EL DISCURS: C.PROTOTÍPIQUES- C.PERIFÈRIQUES

C. PROTOTÍPIQUES			C.PERIFÈRIQUES		
Tipus de funció de l'atenuant	Nº absolut de funcions	Percentatge en el corpus analitzat	Tipus de funció de l'atenuant	Nº absolut de funciones	Percentatge en el corpus analitzat
0	11	5,33%	0	1	0,44%
1	55	26,69%	1	145	64,73%
2	117	56,79%	2	78	34,82%
33	23	11,16%	3	0	0%
TOTAL	206=47'9%	100%	TOTAL	224=52,09%	100%

Taula 6. Resultats de les funcions generals de l'atenuant en la comparativa prototípiques -perifèriques

Els resultats ens mostren com en les converses prototípiques la funció més desenvolupada és la 2, ja que el parlant d'aquestes pretén, en la majoria dels casos, prevenir una possible amenaça a la imatge de l'altre o un possible obstacle en la consecució d'una meta (salvaguarda jo-tu). En canvi, en les converses perifèriques la funció més utilitzada és la 1, mitjançant la qual l'emissor vetla per si mateix autoprotegint-se pel que ha dit o pel que ha fet (salvaguarda del jo, *curar-se en salut*), amb un interès de guanyar o no perdre imatge. Això pot resultar contradictori, ja que en les converses prototípiques, al tenir més confiança, el parlant no hauria de preocupar-se tant per la imatge dels interlocutors. Per altra banda, en les perifèriques, l'emissor hauria de preocupar-se més per les imatges dels altres parlants perquè la relació vivencial o la confiança entre ells és inexistente o molt escassa. Això podria tenir la seua explicació perquè en les converses perifèriques hi ha menys riscos d'imatge, és a dir, en aquestes s'usen menys actes que envaeixen o transgredeixen el territori de l'altre i d'ací que la funció dos de salvaguarda jo-tu no siga tan freqüent.

5. Conclusions

A través d'aquest treball s'ha intentat oferir respostes a unes intuïcions prèvies, fonamentades en anàlisis comparatives. Per una part, es va partir de la hipòtesi que els catalanoparlants atenuen menys en les seues converses col·loquials diàries, ja que el seu estil comunicatiu és més directe que el dels castellanoparlants. A través de l'anàlisi del nostre corpus, pel que fa a l'estratègia de l'atenuació pragmàtica, hem pogut comprovar la validació de les

nostres intuïcions, ja que, sobre el mateix nombre de minuts dels corpus, en les converses catalanes sols s'han emprat 439 tàctiques lingüístiques d'atenuació, mentre que en les converses en castellà trobem 624 tàctiques: el castellà té un 58,7 % de les tàctiques lingüístiques totals del corpus analitzat, mentre que el català en té un 41,29 %.

Una de las tàctiques més significatives que ha mostrat la nostra anàlisi és el cas dels diminutius (modificadors morfològics interns, sufixos): mentre que en el corpus castellà hi ha 22 ocurrencies (3,52 %), en el corpus català n'hi ha quasi el doble, 42 (9,56 %). Els catalans, i més especialment els valencians, tenen una tendència a utilitzar una gran quantitat de lèxic atenuat mitjançant els diminutius. S'ha explicat que una de les raons de l'alta freqüència de diminutius en català és que en moltes ocasions, aquests es troben lexicalitzats o convencionalitzats, per la qual cosa perden el seu caràcter atenuador, ja que els parlants han perdut la consciència del fet que es tracta d'un significat referencial de disminució d'una grandària o d'una qualitat (és el cas de la paraula *garreta*). En principi, hem considerat que la majoria de diminutius que apareixen en el corpus són atenuants, però caldria fer un estudi més exhaustiu sobre el grau de lexicalització dels diminutius en el català.

Un altre resultat destacat és que el procediment lingüístic atenuant més utilitzat en les converses castellanques és el de la reformulació, ja siga amb o sense partícula, mentre que la tàctica lingüística més utilitzada per a atenuar en català és l'ús de partícules i construccions justificadores o d'excusa. És important a més, destacar la gran diferència que hi ha entre l'ús de la reformulació en castellà i l'ús que fan els catalanoparlants d'aquesta tàctica, ja que en el corpus en català només n'hem trobat 36 ocurrencies (8,20 %), mentre que en les converses castellanques n'hi ha 93 (14,9 %).

Per altra part, també hem pogut constatar a través de l'anàlisi del nostre corpus el principi, segons el qual «a mayor coloquialidad, menor actividad atenuadora» (Briz y Albelda, 2013: 294). Mentre que les converses col·loquials perifèriques tenen un 61,05% de tàctiques atenuants, les converses col·loquials prototípiques, sols en presenten un 38,94%. En primer lloc, en les converses prototípiques el mecanisme d'atenuació més usat és el de les formes de tractament i el de les fórmules apel·latives convencionalitzades, amb 68 ocurrencies en total

(14,42 %), front a les 18 de les perifèriques (2,77 %). En segon lloc, en les converses perifèriques, el procediment més utilitzat són els moviments de reformulació (16,64 %), procediment quasi inexistent en les converses prototípiques, ja que només representa un 5,07 %, i això pot ser perquè són converses no tan explicatives, en les quals hi ha més interacció i una major progressió temàtica.

Per acabar, convé assenyalar que els resultats obtinguts en aquesta anàlisi no són representatius per a tota la llengua, donat el cas que ens hem centrat només en una mostra de corpus, i en un gènere específic, com és la conversa col·loquial. En futurs estudis caldria ampliar la mostra i realitzar estudis transgenèrics, i observar què ocorre en els diversos gèneres discursius de la llengua. Som conscients d'açò i aquest estudi sols constitueix un inici en la investigació de l'estratègia lingüística de l'atenuació de forma comparada entre el castellà i el català, per una part, i entre les converses col·loquials i perifèriques d'ambdues llengües, per l'altra.

Bibliografía

- Albelda Marco, M. (2010). «¿Cómo se reconoce la atenuación? Una aproximación metodológica basada en el español peninsular hablado», en Orletti, F y L. Mariottini (Ed.) (*Des*) *cortesía en español. Espacios teóricos y metodológicos para su estudio*, pp. 41-70. Roma/Estocolmo: Università Roma Tre/Programa EDICE.
- Albelda Marco, M. (2013). «La atenuación: tipos y estrategias», en Gómez Molina, José Ramón (Coord.) *El español de Valencia. Estudio sociolingüístico*, pp. 315-343. Bern: Peter Lang.
- Albelda Marco, M. (2016). «La expresión de la evidencialidad en la construcción *se ve (que)*», en *Spanish in context*, Volum 13, pp. 237-262.
- Albelda Marco, M. i Cestero Mancera, A. M. (2011). «De nuevo, sobre los procedimientos de atenuación», en *Español actual*, Volum 96, pp. 121-155. València: Universitat de València.
- Albelda Marco, M.; Briz, A.; Cestero, A. M.; Kotwica, D. i Villalba, C. (2014). «Ficha metodológica para el análisis pragmático de la atenuación en corpus discursivos del español (ES.POR.ATENUACIÓN)», en *Oralia*, Volum 17, pp. 7-62.
- Briz Gómez, A. (1995). «La atenuación en la conversación coloquial. Una categoría pragmática», en Cortés, L. (Ed.) *El español coloquial. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral*, pp. 103-122. Almería: Universidad de Almería.
- Briz Gómez, A. (1998). «Estrategias de producción-recepción (II): La atenuación en la conversación coloquial», en *El español coloquial en la conversación. Esbozo de pragmatología*, pp. 143-163. Barcelona: Ariel.
- Briz Gómez, A. (2004). «Cortesía verbal codificada y cortesía verbal interpretada en la conversación», en D. Bravo i A. Briz. (Ed.) *Pragmática sociocultural: estudios sobre el discurso de cortesía en español*, pp. 67-94. Barcelona: Ariel.

- Briz Gómez, A. (2005). «Eficacia, imagen social de cortesía. Naturaleza de la estrategia atenuadora en la conversación cotidiana espanyola», en Bravo (Ed.) *Estudios de la (des)cortesía en español. Categorías y aplicaciones a corpus orales y escritos*, pp. 53-91. Estocolmo/ Buenos Aires: Dunken.
- Briz Gómez, A. (2007). «Para un análisis semántico, pragmático y sociopragmático de la cortesía atenuadora en España y América», en *LEA*, Volum 29, Número 1, pp. 5-40.
- Briz Gómez, A. (2010). «Lo coloquial y lo formal, el eje de la variedad lingüística». En Castañer Martín, Rosa María i Lagüéns Gracia (Coord.) *De moneda nunca usada: Estudios dedicados a José Mª Enguita Utrilla*, pp. 125-133. Zaragoza: Diputación de Zaragoza.
- Briz Gómez, A. i grupo Val.Es.Co. (2002). «Corpus de conversaciones coloquiales», *Anejo de la revista Oralia*. Madrid: Arco-Libros.
- Briz Gómez, A. i Albelda Marco, M. (2013). «Una propuesta teórica y metodológica para el análisis de la atenuación lingüística en español y portugués. La base de un proyecto en común (ES.POR.ATENUACIÓN)», en *Onomazein*, pp. 288-319.
- Cabedo, A. i Pons, S. (Ed.). *Corpus Val.Es.Co 2.0*. [En línia] Disponible a: <http://www.valesco.es> [Última consulta: 12/2/2017].
- Caffi, C. (1999). «On mitigation», en *Journal of Pragmatics*, Volum 31, pp. 881-909.
- Fraser, B. (1980). «Conversational mitigation», en *Journal of Pragmatics*, Volum 4, Número 4, pp. 341-350.
- Fraser, B. (1990). «Perspectives on Politeness», en *Journal of Pragmatics*, Volum 14, Número 4, pp. 219-236.
- Haverkate, H. (1994). *La cortesía verbal. Estudio pragmlingüístico*. Madrid: Gredos.
- Hidalgo, A. (1997). *La entonación coloquial. Función demarcativa y unidades de habla*. València: Artes Gráficas Soler S.A.

Lakoff, R. (1973). «The logic of politeness; or, minding your p's and q's», en *Papers from the Regional Meeting, Chicago Linguistic Society*, Volum 9, pp. 292-305.

Meyer-Hermann, R. (1988). «Atenuación e intensificación (análisis pragmático de sus formas y sus funciones en español hablado)», en *Anuario de Estudios Filológicos*, Volum 11, pp. 275-290.

Villalba Ibáñez, C. (2015). «La ficha ES.VAR.ATENUACIÓN. ¿Un recurso adaptable a todos los géneros?» en *Textos en Proceso*, Volum 1, Número 2, pp. 1-24.